

**Een verkennend archeologisch
inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Sommenweg
in Didam (Loil)(Gld)**

A.J. Wullink & M. Stiekema

ARC-Rapporten 2010-23

Geldermalsen
2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek door
middel van boringen aan de Sommenweg in Didam (Loil)(Gld)

ARC-Rapporten 2010-23
ARC-Projectcode 2009/769

Tekst
A.J. Wullink & M. Stiekema
Afbeeldingen
A.J. Wullink & M. Stiekema
Redactie
A.J. Wullink

definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Geldermalsen, 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

Projectnaam	Didam - Sommenweg 2
Projectcode	2009/769
Cis-code	38609
Projectleider	drs. A.J. Wullink
Contact	0345-620101, a.j.wullink@arcbv.nl
Opdrachtgever	Econsultancy Swalmen, M. Stiekema
Contact	0475-504961, stiekema@econsultancy.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Montferland, mevr. A. Zonneveld
Contact	0316-291391 (a.zonneveld@montferland.info)
Toetsing	Regio Achterhoek, dhr. M. Kocken
Contact	0314-321200

Locatiegegevens

Toponiem	Sommenweg 2
Plaats	Didam
Gemeente	Montferland
Provincie	Gelderland
Kaartblad	40E
RD-coördinaten	N: 207362/440996 O: 207385/440959 Z: 207327/440919 W: 207304/440949
Oppervlakte	2000 m ²

Beschrijving onderzoekslocatie

Geologie	Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden (Bx6)
Geomorfologie	Van noordoost naar zuidwest :-dekzandrug, al dan niet met oud bouwlanddek (3K14) - vlakte van ten dele verspoelde dekzanden (2M9)
Bodem	Veldpodzolgronden, bestaande uit lemig fijn zand; grondwatertrap V (Hn23-V)
Historische situatie	Het plangebied bevindt zich in het buitengebied van Loil, in de Didamse Leigraaf. Volgens de kadastrale kaart uit 1811-1832 was het plangebied destijds waarschijnlijk in agrarisch gebruik. De huidige Sommenweg is tussen 1892 en 1901 aangelegd, in eerste instantie nog als onverhard pad. De boerderij is tussen 1920 en 1931 gebouwd. Na de Tweede Wereldoorlog zijn er bij uitbreidingen van het agrarische bedrijf diverse stallen en schuren bijgebouwd. De Sommenweg is pas in de jaren '70 van de 20e eeuw verhard.
Archeologische verwachting	In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is hoog.

Legenda

Onderzoekslocatie

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Econsultancy uit Boxmeer heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een verkennend archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen uitgevoerd aan de Sommenweg 2 te Didam in de gemeente Montferland (afbeelding 1 en 2 1). Aanleiding tot dit onderzoek is het voornemen van de opdrachtgever om alle opstallen te slopen en de bestaande boerderij gedeeltelijk te herbouwen en in pandig te verbouwen tot een woonhuis. Tevens zal een garage annex berging en een woonhuis worden gerealiseerd. Hiervoor dient een bestemmingsplanwijziging plaats te hebben Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg dient het plangebied eerst te worden onderzocht op de aanwezigheid van archeologische waarden.¹ Het veldwerk is uitgevoerd op 8 december 2009 door drs. M. Stiekema en Ir E.M. ten Broeke van Econsultancy. Het veldwerk stond onder begeleiding van drs. A.J. Wullink van ARC bv. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).²

1.2 Onderzoeksgeschiedenis

In december 2009 is een bureau-onderzoek verricht door Econsultancy.³ Het archeologisch verwachtingsmodel uit het bureau-onderzoek vormt het uitgangspunt voor dit inventariserend veldonderzoek en is hieronder weergegeven.

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

Uit de landschappelijke ligging op de zuidelijke flank van een dekzandrug blijkt dat het plangebied vanaf het Laat-Paleolithicum gunstig is geweest voor jagers-verzamelaars en vanaf het Neolithicum voor landbouwers. Vanaf het Laat-Paleolithicum zal de hoger gelegen dekzandrug geschikt zijn geweest als (tijdelijke) nederzittingslocatie. Vanaf het Neolithicum was het plangebied geschikt voor permanente bewoning.

Hierdoor kunnen er in het plangebied archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden vanaf het Laat-Paleolithicum. De gespecificeerde archeologische verwachting van het plangebied is hoog voor archeologische resten uit alle perioden. Archeologische resten worden, gebaseerd op de bodemkaart, verwacht in de eerste 30 cm beneden de bouwvoor. Archeologische sporen (uitgezonderd diepe paalsporen en waterputten) worden binnen 50 cm beneden de (oorspronkelijke) bouwvoor verwacht. De archeologische resten bestaan hoofdzakelijk uit

¹In werking getreden op 1 september 2007.

²De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

³Stiekema, M., 2009: *Archeologisch bureauonderzoek Sommenweg 2 te Didam in de gemeente Montferland*, Econsultancy Rapport 09106100 (conceptversie).

aardewerk- of vuursteenstrooiingen. Organische resten en bot zullen door de relatief droge bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. De geomorfologische kaart geeft echter aan dat het plangebied grotendeels op een dekzandrug ligt waarop een oud bouwlanddek aanwezig kan zijn. Het is daarom ook mogelijk dat er in het plangebied een eerdgrond aanwezig is. In dat geval zullen archeologische resten worden verwacht in de top van de dekzandafzettingen onder de eerdlaag. Omdat de archeologische resten dicht onder het maaiveld worden verwacht, kunnen deze mogelijk bij de aanleg van de verharding en de bebouwing in het plangebied zijn aangetast.

1.3 Doel van het inventariserend veldonderzoek

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe het in het bureau-onderzoek voorgestelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Het IVO bestaat uit drie stappen: verkennend, karterend en waarderend. Het verkennend onderzoek richt zich op de bodemopbouw en mogelijke bodemverstoringen die de archeologische trefkans kunnen beïnvloeden. Het karterend onderzoek stelt vast of er al dan niet archeologische waarden aanwezig zijn. Het waarderend onderzoek bepaalt de waarde van de archeologische resten.

1.4 Werkwijze

Het IVO is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. Hiertoe zijn met behulp van een edelmanboor met een diameter van 12 cm op het onderzoeksterrein zes boringen geplaatst tot maximaal 230 cm –mv. De boringen zijn, rekening houdend met de aanwezige bebouwing en de toekomstige nieuwbouw, verspreid over het terrein gezet om een juiste, algehele indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. De boorkernen zijn zorgvuldig uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen precies konden worden beschreven en opgemeten. Het opgeboorde materiaal is doorzocht op de aanwezigheid van archeologische resten. Vervolgens is de bodemopbouw per boring beschreven en is er gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaardbeschrijvingsmethode (ASB).

2 Resultaten inventariserend veldonderzoek

De locatie van de boringen is weergegeven in afbeelding 2. De resultaten van het verkennend booronderzoek zijn opgenomen in bijlage 1. In alle boringen werden matig fijne zanden op matig grove zanden aangetroffen. In twee boringen, boring 2 en 3, was sprake van een nog enigszins intact bodemprofiel. In deze boringen werd tot 70–75 cm –mv een donker grijsbruine eerdlaag (Aap-horizont) aangetroffen. Hieronder is het oorspronkelijke moedermateriaal, de C-horizont, aangetroffen. Deze laag bevatte roestvlekken. Dit is de zogenaamde gley-zone (Cg-horizont), het niveau waarbinnen de grondwaterspiegel fluctueert. In boring 2 en 3 werd onder de eerdlaag een geroerd pakket aangetroffen, waarbij de A-horizont vermengd is met de C-horizont (A/C-horizont). Dit pakket wordt gekenmerkt door kleurverschillen. In boring 3 zijn er bovendien ook (recente) sintelresten in deze laag aangetroffen.

Onder het geroerde pakket werd in boring 2 en 3, vanaf 100 cm –mv, een Cg-horizont, bestaande uit matig fijn zand aangetroffen. In het gehele plangebied bevindt zich rond 140 cm –mv een laag met een dikte van 10 tot 20 cm die bestaat uit sterk zandig leem tot uiterst siltig zand. Onder deze leemafzettingen is bij alle boringen een pakket matig grove zandafzettingen aangetroffen. De korrels in deze zandafzettingen waren, vergeleken met het bovenliggende pakket, voelbaar hoekiger qua structuur. Het bodemprofiel van de boringen 1 en 4–7 was tot een diepte van 120 à 150 cm –mv, tot op de leemlaag, verstoord. De verstoring was herkenbaar aan kleurverschillen in het sediment en de aanwezigheid van puinresten en baksteenfragmenten. Boring 6 is gestuit op een betonverharding die zich op een diepte van 30 cm onder het maaiveld bevindt.

De matig fijne zanden op de locatie zijn eolisch afgezette dekzanden (Formatie van Boxtel, Laagpakket van Wierden). De grove zanden in de ondergrond zijn fluviatiel afgezette zanden van de Formatie van Kreftenheye. Op de locatie is in twee boringen een (verstoord) eerdek van ten minste 70 cm dik aanwezig, waarin sporadisch puin voorkomt. Op basis van de kleur (donker grijsbruin) kan de (oorspronkelijke) bodem dus als hoge bruine enkeerdgrond worden geclassificeerd. In vier boringen (1, 4, 5 en 7) is de bodem recent tot meer dan 50 cm in de oorspronkelijke C-horizont vergraven. De verstoringdiepte van deze boringen varieert van 120 cm in boring 4 en 7 tot 150 cm in boring 1. Omdat het bodemprofiel van boring 2 en 3 in beduidend mindere mate verstoord is dan dat van de andere boringen is het opgeboorde sediment van deze boringen gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 4 mm om het sediment op de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken.

De roestvlekken onder de eerdlaag of het verstoorde pakket wijzen er op dat de oorspronkelijke bodem mogelijk een gooreerdgrond is geweest. Dit duidt op een relatief hoge grondwaterstand, waardoor geen podzoliseatie heeft kunnen optreden.

In de boringen zijn, op het baksteen in de eerdlaag en de verstoorde laag na, geen archeologische indicatoren aangetroffen.

3 Samenvatting en conclusie

Volgens het bureau-onderzoek door Econsultancy ligt de onderzoekslocatie op de zuidelijke flank van een dekzandruggencomplex. De gespecificeerde archeologische verwachting van het plangebied is hoog voor archeologische resten uit alle perioden. De geomorfologische kaart geeft aan dat het plangebied grotendeels op een dekzandrug ligt waarop een oud bouwlanddek aanwezig kan zijn. Het is daarom ook mogelijk dat er in het plangebied een eerdgrond aanwezig is. In dat geval zullen archeologische resten worden verwacht in de top van de dekzandafzettingen onder de eerdlaag. Omdat de archeologische resten dicht onder het maaiveld worden verwacht, kunnen deze mogelijk bij de aanleg van de verharding en de bebouwing in het plangebied zijn aangetast. De enkeerdgronden hebben, doordat ze de oorspronkelijke (podzol)bodems veelal beschermen tegen (recente) bodemverstoringen, volgens de Archeologische Verwachtingskaart van de Gemeente Montferland een hoge archeologische trefkans.

Het verkennend inventariserend booronderzoek heeft aangetoond dat de locatie zich inderdaad op een dekzandrug bevindt. Het aangetroffen bodemprofiel bestaat uit een enkeerdgrond. Deze enkeerdgrond is op de gehele locatie tot in de C-horizont vergraven. De vergravingsdiepte varieert van 1,0 tot 1,5 m –mv. De oorspronkelijke bodem voor aanleg van de hoge enkeerdgrond is waarschijnlijk een goor- of beekerdgrond geweest. Dit is in overeenstemming met de ligging op een (lage) dekzandrug in een verspoelde dekzandvlakte. De grondwaterstand op de dekzandrug is in ieder geval niet dusdanig laag geweest dat er podzoliatie heeft kunnen optreden.

Voor zover bekend is de locatie voor het eerst bebouwd in de vroege 20e eeuw. Op basis van de waargenomen bodemverstoringen en de aanwezigheid van bebouwing met onderkeldering in een groot deel van het plangebied, kan worden geconcludeerd dat de voorgenomen nieuwbouw geen bedreiging vormt voor het archeologisch erfgoed.

4 Aanbeveling

Op de locatie is conform van de richtlijnen van de Regio Achterhoek karterend geboord waarbij alleen enkele fragmenten baksteen in het geroerde pakket zijn aangetroffen. Hiernaast is het bodemprofiel op de gehele onderzoekslocatie vergraven tot een minimale diepte van 1,0 m –mv. Geadviseerd wordt daarom om de onderzoekslocatie vrij te geven. De archeologische meldingsplicht blijft echter bestaan. Mochten tijdens toekomstige graafwerkzaamheden archeologische resten worden aangetroffen, dan dient dit onverwijld aan het bevoegd gezag, de gemeente Montferland, te worden gemeld. Het bevoegd gezag beslist of de locatie definitief kan worden vrijgegeven.

Literatuur

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland). Vierde, geheel herziene druk.

Brandt, R.W. et al. (red.), 1992. *ARCHIS. Archeologisch Basis Register, versie 1.0*. Amersfoort.

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

Afbeelding 3

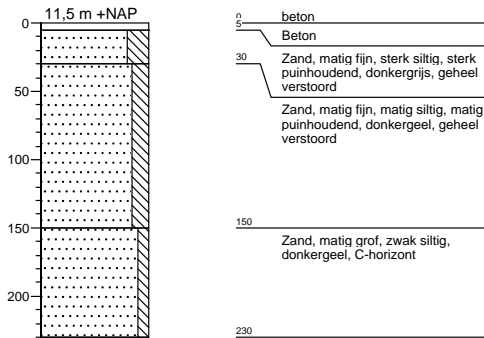

Afbeelding 2. Boorpuntenkaart. Door: M. Stiekema.

Bijlage 1 Boorprofielen

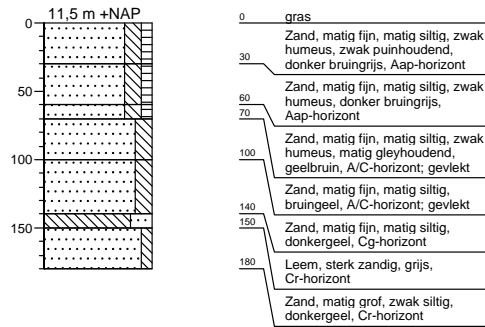
Boring: 1

X: 207362
Y: 440973

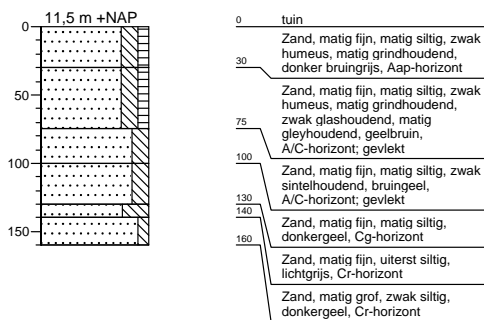
Boring: 2

X: 207345
Y: 440979

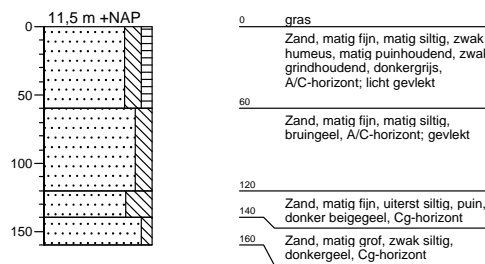
Boring: 3

X: 207364
Y: 440955

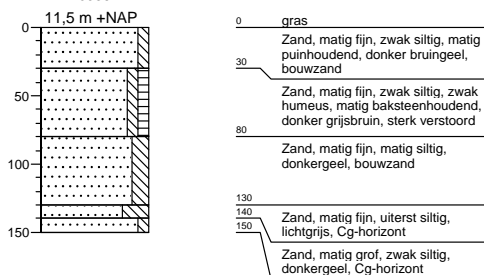
Boring: 4

X: 207347
Y: 440960

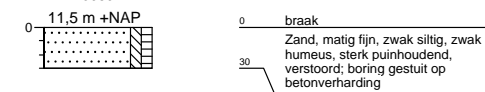
Boring: 5

X: 207346
Y: 440936

Boring: 6

X: 207331
Y: 440959

Oprachtgever:

Locatie: Sommenweg 2

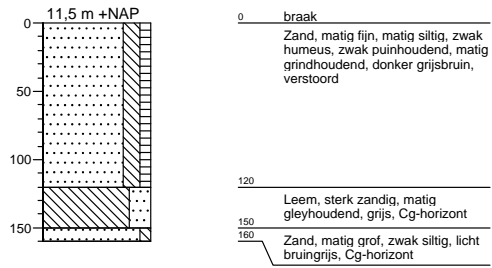
getekend volgens NEN 5104

Bijlage 1 Boorprofielen

Boring: 7

X: 207327

Y: 440946

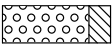
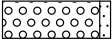
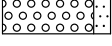
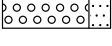
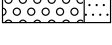
Opdrachtgever:

Locatie: Sommenweg 2

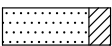
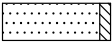
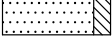
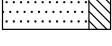
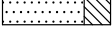
getekend volgens NEN 5104

Legenda (conform NEN 5104)

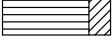
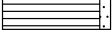

grind

	Grind, siltig
	Grind, zwak zandig
	Grind, matig zandig
	Grind, sterk zandig
	Grind, uiterst zandig

zand

	Zand, kleiig
	Zand, zwak siltig
	Zand, matig siltig
	Zand, sterk siltig
	Zand, uiterst siltig

veen

	Veen, mineraalarm
	Veen, zwak kleiig
	Veen, sterk kleiig
	Veen, zwak zandig
	Veen, sterk zandig

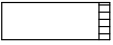

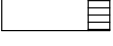

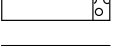

klei

	Klei, zwak siltig
	Klei, matig siltig
	Klei, sterk siltig
	Klei, uiterst siltig
	Klei, zwak zandig
	Klei, matig zandig
	Klei, sterk zandig

leem

	Leem, zwak zandig
	Leem, sterk zandig

overige toevoegingen

	zwak humeus
	matig humeus
	sterk humeus
	zwak grindig
	matig grindig
	sterk grindig

geur

	geen geur
	zwakke geur
	matige geur
	sterke geur
	uiterste geur

olie

	geen olie-water reactie
	zwakke olie-water reactie
	matige olie-water reactie
	sterke olie-water reactie
	uiterste olie-water reactie

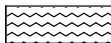
p.i.d.-waarde

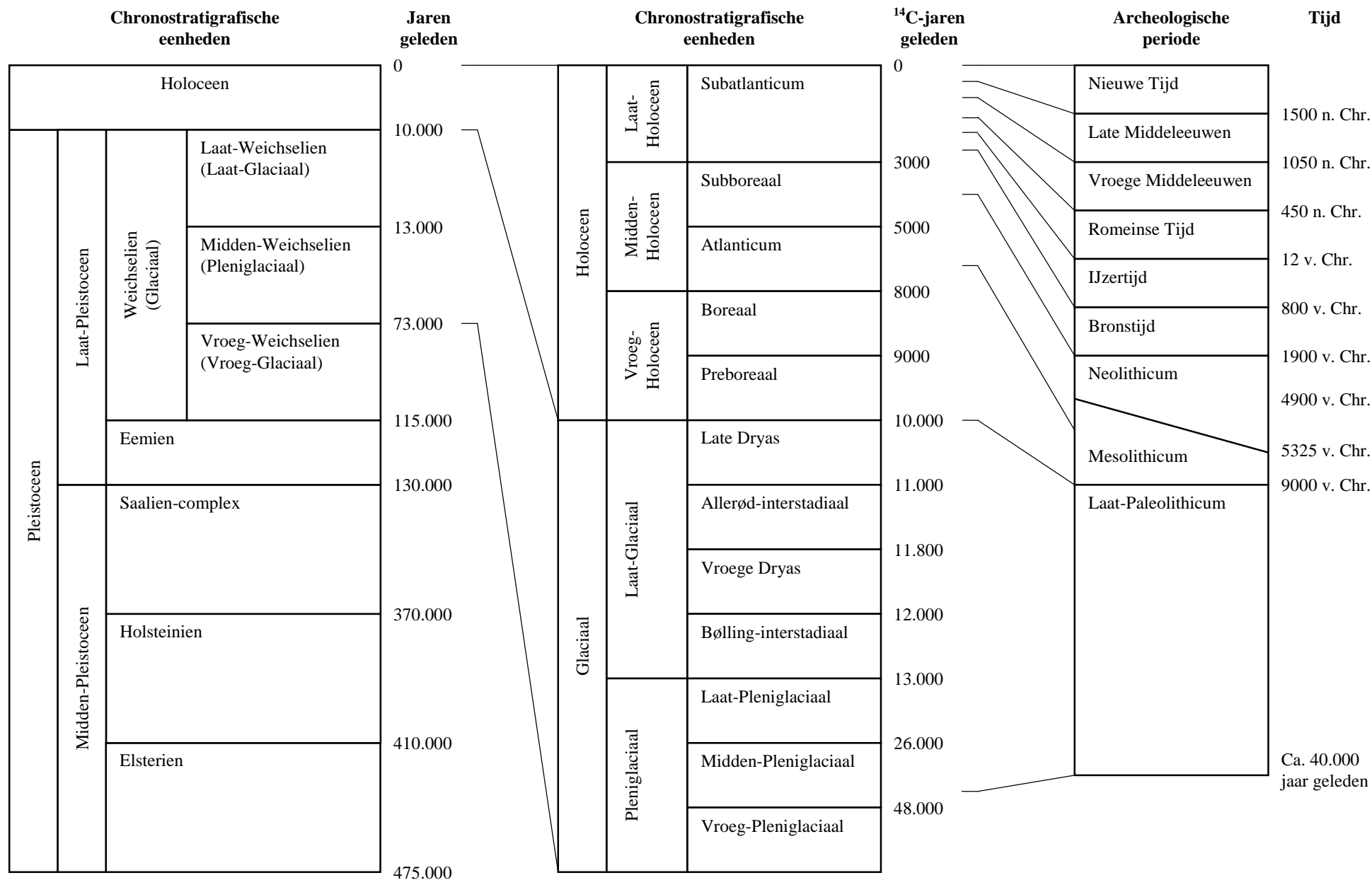
	>0
	>1
	>10
	>100
	>1000
	>10000

monsters

	geroerd monster
	ongeroerd monster

overig

	bijzonder bestanddeel
	Gemiddeld hoogste grondwaterstand
	grondwaterstand
	Gemiddeld laagste grondwaterstand
	slib
	water

Bijlage 2. Een overzicht van geologische (chronostratigrafische) en archeologische periodes. Door: A.J. Wullink. Gebaseerd op: Brandt et al. 1992; De Mulder et al. 2003; Berendsen 2004.